

geografie) a nově se rozvíjejícího etnografického bádání v Bratislavě (K. Chotek, V. Pražák, P. G. Bogatyrev) a v Praze (D. Stránská), tedy oboru, jenž byl v mnoha ohledech historické vlastivědě konkurentem. Vyličené obtíže spolupráce univerzitních odborníků s laickými badateli a sběrateli a Šimákovo skepické hodnocení výsledků sjezdu regionálních pracovníků roku 1934 (s. 282) dobře vyjevuje rozpor mezi teoretickými deklaracemi významu historické vlastivědy a regionální práce a faktickým stavem praxe a dialogu s laiky, spisovateli a amatérskými historiky. Je škoda, že ani zde se Hana Kábová neodhodlala k hlubšímu rozpracování tématu, jež je pro porozumění Šimákovu osudu i profesnímu postavení dle recenzentova názoru klíčové.

Za pozornost bezesporu stojí i poznámka o tom, že se poměrně nedávno, zřejmě někdy v závěru 80. let, z Šimákovy pozůstalosti uložené v Ústavu československých a světových dějin FF UK ztratil jeho rozsáhlý, k tisku připravený materiál listáře k české historiografii doby Balbinovy, Dobnerovy a Pelcloy a další objemné ediční počiny a také podklady k přednáškám k české historiografii 16. století (s. 236). I archiválie mají své osudy...

Snad lze tento průřez uzavřít v tom smyslu, že monografie Hany Kábové má nesporně materiálové výsosti, nelze však pominout její slabiny, jako je opakování tematicky shodných pasáží, přejímání řeči pramenů a malý důraz na vzájemnou provázanost heuristické a interpretativní složky díla. Takto bibliograficky spolehlivý text i za ním stojící objem archivní práce by si býval zasloužil po stylistické a koncepční stránce poněkud propracovanější výsledek.

Milan Ducháček

Lee Benson – Ira Richard Harkavy – John L. Puckett, Dewey's dream: universities and democracies in an age of education reform: civil society, public schools, and democratic citizenship

Philadelphia, Temple University Press 2007, 149 s., ISBN 978-1-59213-593-6

Jakou roli by měly hrát univerzity ve společnosti? Trojice pedagogů z Pensylvánské univerzity ve Filadelfii odpovídá na tuto starou otázku knihou o myšlenkovém dědictví Johna Deweyho a o svém vlastním pokusu uvést jej do praxe. Odpověď formulují dosti jednoznačně: univerzity by měly být angažované. Nejdříve ve svém bezprostředním okolí, a poté globálně.

Hned v úvodu knihy zmiňují, že čtenář nemá čekat tradiční akademickou publikaci. Jde zčásti o historickou studii, zčásti – jak uvádí – o demokratický manifest, který má pomoci Americe na cestě k opravdové „participativní demokracii“. Klíčovou roli v tom má mít spolupráce univerzit a „komunitních škol“, které jako místa občanské participace rozeznal právě Dewey už na počátku 20. století. Nicméně nikdy své myšlenky do důsledků nevyzkoušel v praxi. Autoři publikace se o to již několik desetiletí pokoušejí, a proto se rozhodli o své zkušenosti podělit.

První část knihy je kritickou studií o vývoji, sociálním kontextu i o nedotaženostech pedagogického myšlení Johna Deweyho. Začíná jej sledovat v jeho prvním univerzitním působišti (1884–1894), provinčním Ann Arbor ve státě Michigan, kde filozoficky začínal jako člověk odkojený hegelianským myšlením, ale v již v roce 1888 vydal knihu *Etika*

demokracie (*The Ethics of Democracy*), která jej posunula od akademismu k „aktivismu“. Jednalo se o velkou obhajobu participativní demokracie jako cesty k sociální harmonii a společnému dobru, jež ovšem nemohla být jen formou vlády, ale musela zasahovat také průmysl, občanskou i politickou sféru.

Po přesunu na Chicagskou univerzitu (1894–1904) se Dewey ujal – nejdříve jako zástupce – ústavu pro pedagogiku. Založil jej rektor univerzity William Harper, který se výrazně angažoval ve snahách o reformu školství v Chicagu. Dewey se začal otázkami školství systematicky zabývat. V roce 1896 při univerzitě zřídil Pokusnou školu (*Laboratory School*), v níž se snažil uplatnit princip shrnutý později v knize *Škola a společnost* (*The School and Society*), totiž že žáci se nejvíce naučí řešením praktických problémů vztahených k životním situacím, nikoli abstraktním uvažováním. Inspiroval se přitom předindustriální érou, v níž se dle jeho pohledu děti učily přímo v rodině, v řemeslných dílnách, v obchodech atd., tedy ve středu svých komunit.

Autoři nicméně Deweyho školu, která jej proslavila po celém světě, kritizují, protože podle nich byla zcela odtržená od reálného světa. Šlo z jejich pohledu spíše o scientistický pokus, v němž se za vedení nadprůměrně nadaných a skvěle motivovaných akademiků zkoušely – většinou na dětech jejich kolegů, dalších akademiků – postupy oživující historická povolání Ameriky. Podle autorů knihy šlo o simulovanou pseudokomunitu, která se nemohla stát praktickým vzorem pro školy v normálních podmínkách.

Deweyho myšlenkového díla si nicméně váží. Vyzdvihují především jeho esej *Škola jako sociální centrum* (*The School as Social Centre*, 1902), v němž prosazoval představu, že škola nemá být jen přípravou na občanství, ale má být již přímo jeho realizací, má se podílet na životě komunity, pomáhat řešit její problémy a integrovat lidi, kteří v ní žijí. Právě v tomto textu Dewey asi nejvíce vyzdvihl roli místních škol, které jsou podle něj strategickým subsystémem moderní společnosti.

Když se Dewey přesunul z Chicaga do New Yorku na Kolumbijskou univerzitu, udělal podle autorů zásadní (dokonce „tragickou“) chybu. Ve svém novém působišti totiž ztratil možnost ověřovat své pedagogické koncepty v praxi a podílet se tak na reformě amerického školství.

Závěrem první části shrnují, že John Dewey byl velký myslitel, v mnoha ohledech prorocký, ale selhal v praktické rovině, protože nenabídl konkrétní návody, jak reformní myšlenky ve školství prakticky realizovat: toto selhání nazývají deweyovský problém. K němu se podle nich připojil devastující účinek studené války na demokratické tendence v americké společnosti i v jejím vzdělávacím systému, který měl mimo jiné za následek pokles podpory pro ty komunitní školy, jež během 30. a 40. let vznikly. V druhé části chtějí nabídnout recept, jak „deweyovský problém“ překonat.

Ira Harkavy je globálně známým propagátorem občanského vzdělávání a angažované práce univerzit v lokálních komunitách. Spolu s dalšími spolupracovníky začal již v polovině 80. let na Pensylvánské univerzitě rozvíjet programy spolupráce s místními školami v Západní Filadelfii, čtvrti, kde univerzita sídlí. Jde o část města, kde dnes žije 216 000 obyvatel, z nichž je 76 % afroamerického původu, a která se potýká s řadou sociálních problémů.

Původně začali s angažováním několika studentů v poškolní práci (doučování apod.), ale záhy se rozhodli pro ambicióznější projekt, spočívající v transformaci spíše tradičních a průměrných místních škol do škol komunitních, které by podle Deweyho vzoru měly

významnou roli nejen ve vzdělávání žáků, ale také v přeměně a integraci místních komunit. Aby netříštili síly, vybrali jednu školu s největší motivací a soustředili na ni veškerou pozornost.

V roce 1990 získali ke spolupráci univerzitního kolegu, který se specializoval na problémy výživy a výsledkem byl antropologický kurz zaměřený na výzkum stravy, stravovacích návyků a obezity u dětí ze znevýhodněného prostředí – studentů oné spolupracující školy. Univerzitní posluchači se spolu se svým učitelem dlouhodobě účastnili pozorování přímo ve škole, prováděli dotazníková šetření s rodiči, měřili a vyhodnocovali tělesné parametry studentů a vymýšleli návrhy na zlepšení jejich jídelníčku – výsledky pak publikovali v odborném časopise.

Později následovaly kurzy zaměřené na zdravotní péči v místních školách, do nichž se zapojili studenti široké palety oborů od praktického a zubního lékařství, budoucí sestry, studenti umění, sociální práce či podnikatelství.

Smyslem bylo – v Deweyho intencích – propojit vzdělávání a výzkum s praktickou činností, respektive učit se a zkoumat právě prostřednictvím konkrétní práce v místní komunitě, nikoli na imaginárních příkladech či v laboratorních podmínkách. Prospívá to přitom podle autorů v mnoha ohledech oběma stranám, lokální komunitě i univerzitě.

V roce 1992, po několikaleté úspěšné práci, založila Pensylvánská univerzita specializované Centrum pro komunitní partnerství, jehož cílem je koordinovat spolupráci univerzity s místní komunitou, podílet se na tvorbě celouniverzitních kurzů a zároveň myšlenku spolupráce univerzit a místních komunit propagovat v USA i v zahraničí. Do současnosti vzniklo na Pensylvánské univerzitě dvě stě „angažovaných“ kurzů, přičemž v každém akademickém roce jich je v nabídce kolem šedesáti.

V závěru je kniha již víceméně vizionářská. Autoři mluví o tom, že by univerzity měly převzít svou společenskou odpovědnost a stát se angažovanými, demokratickými, kosmopolitními a občanskými univerzitami, stejně jako Pensylvánská univerzita. Některé základy pro šíření jejich myšlenky, jak zmiňují, jsou už položeny, jako například Mezinárodní konsorcium pro vyšší vzdělávání, občanskou zodpovědnost a demokracii, které vzniklo i jejich přičiněním v roce 1999. Je zřejmé, že k většímu prosazení nastíněného konceptu je daleká cesta, možná podobně daleká jako od Deweyho teorií k jejich praktickému naplnění. Nicméně sebevědomí i naléhavost, s níž autoři publikace myšlenku spolupráce univerzit s komunitními školami propagují, jsou sympaticky odvážné. A nutno říct, že sami sebe berou s nadhledem (byť opět angažovaným), když celou knihu končí výzvou: „Akademici celého světa spojte se! Pomozte vyřešit deweyovský problém!“

Jakub Jareš

Filip Malý – Livia Vrzalová (edd.), Služebníci vědy

Praha, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy 2013, 225 s.,
ISBN 978-80-7308-478-3

Dějiny vysokých škol jsou zpravidla dějinami vědců, učitelů a studentů. Provozní a správní zaměstnanci vysokých škol, nepostradatelní a povětšinou klíčoví účastníci akademického života, obvykle stojí mimo pozornost historie. Toto bílé místo dějin vysokého